

Nederland bezien door een OESO-bril

De OESO doet onderzoek door landen te vergelijken. Haar blik van buitenaf kan mogelijk ook nieuwe inzichten bieden voor de nationale beleidsdiscussies. Wat kan Nederland leren van de adviezen die de OESO geeft? In dit artikel een overzicht op basis van rapporten van de afgelopen vier jaar.

NOÉ VAN HULST
Nederlands ambassadeur bij de OESO in Parijs

Dit artikel is, zoals alle artikelen in ESB, op persoonlijke titel geschreven

De OESO heeft als missie *'better policies for better lives'* en biedt, door haar internationale blik, inzicht in wat een goede beleidsstandaard is en welke landen daarin uitblinken. Dat inzicht is van nut bij het geven van concrete en solide onderbouwde beleidsadviezen. Minister-president Rutte drukte dit als volgt uit: "De regering ziet de OESO als een instrument van internationale ordening en een mechanisme om kennis te

delen over *best practices* op alle relevante beleidsterreinen." (OESO, 2015a).

De OESO zit vanzelfsprekend niet op de stoel van Nederlandse politici en bestuurders. Maar wat de organisatie wel biedt, is een oordeel op basis van internationaal vergelijkend onderzoek. Anders dan andere internationale organisaties, zoals het IMF, bestrijkt de OESO een veel breder palet aan beleidsterreinen dan het financieel-economische beleid. Ze herkent daardoor de sterke punten en mogelijkheden, maar ook de zwakke punten en bedreigingen van Nederland die in het publieke beleidsdebat soms onderbelicht blijven.

In de afgelopen jaren zijn er op bijna alle relevante beleidsterreinen rapporten van de OESO over Nederland verschenen. Wie door een OESO-bril naar Nederland kijkt, stuit na enig grasduinen op een interessant lijstje aandachtspunten. Om een beschrijving te geven van hoe de OESO over Nederland denkt, hebben wij alle relevante rapporten uit de periode 2015–2018 doorgespit, om daar de concrete diagnoses en beleidsaanbevelingen uit te halen (kader 1). De belangrijkste beleidsaanbevelingen zijn weergegeven in een sterkte-zwakke-analyse van de Permanente Vertegenwoordiging bij de OESO (tabel 1). Deze kan enig houvast bieden in het huidige beleidsdebat en Nederland kan baat hebben bij een agenda die gericht is op de convergentie richting 'best practices'.

STARTPOSITIE NEDERLAND

De Nederlandse uitgangspositie als middelgrote open economie is goed. Dat is vooral te danken aan een solide financieel-economisch beleid, gekoppeld aan structurele hervormingen. Op de ranglijsten staat Nederland qua bruto nationaal product (bnp) 17e wereldwijd, vergeleken met andere OESO-landen op plaats 12, en op plaats 5 in vergelijking met andere landen in de EU. Op alle relevante ranglijstjes scoort Nederland in de top tien, ook op belangrijke zaken als innovatie, welzijn, gezondheid en goed bestuur (WEF, 2016).

Behalve de in de literatuurlijst genoemde bronnen is er voor dit artikel gebruik gemaakt van een groot aantal OESO-rapporten

KADER 1

- 2015** OECD Reviews of innovation policy: Netherlands
- 2016** OECD Economic surveys: Netherlands, maart
- 2017** OECD Going for growth 2017
OECD Entrepreneurship at a glance 2017
OECD Services trade restrictiveness index: policy trends up to 2018, januari
OECD Economic outlook 2017
OECD Science, technology and industry scoreboard 2017
OECD Skills strategy diagnostic report: Netherlands 2017
Confronting the zombies: policies for productivity revival. OECD Economic policy paper, 21
OECD Employment outlook 2017
OECD Development co-operation peer reviews: The Netherlands 2017
- 2018** OECD Going for growth 2018: an opportunity that governments should not miss

SWOT-analyse van Nederland

TABEL 1

	Sterktes	Zwaktes	Kansen	Bedreigingen
Internationaal en handel	Verregaande handelsintegratie		Geïntegreerd handels- en ontwikkelingsbeleid	Zwakke groei-impuls vanuit het buitenland
	Relatief open dienstensector			Groeiend protectionisme
	Landbouwsector van wereldklasse			Harde Brexit
Budgettair en fiscaliteit	Solide budgettair kader		Toenemen belastingefficiëntie (fiscaal neutrale belastinghervorming)	
Financiële sector			Gezondmaking van bankbalansen	Blootstelling van een grote financiële sector aan schokken
			Ontwikkelen van niet-bancaire financieringsbronnen	Blootstelling van banken aan grote huishoudensschulden
				Enorme kredietbeperking voor het mkb
Bestuur, en sociaal-economisch structuurbeleid	Stabiele instituties	Weinig betrokkenheid belanghebbenden bij het ontwerpen van regelgeving	Verbeteren van regulering van de productmarkten, bijvoorbeeld door licenties en vergunningen	Bestuurlijke complexiteit
	Beleid en besluitvorming op basis van consensus (het poldermodel)	Het poldermodel heeft Nederland geen windelieren gelegd		Langzame reactie van het poldermodel op crises, wat ook meer innovatieve beleidsaanpakken kan verhinderen
	Productregulering van wereldklasse	Relatief minder goede prestaties migranten en lagere-inkomensgroepen		
Onderwijs en onderzoek	Hoog niveau van onderwijs en vaardigheden	Laag aantal afgestudeerden in exacte vakken, vooral ook weinig vrouwen		Wijzigingen in het financieringsregime voor fundamenteel onderzoek
	Universiteiten van het allerhoogste niveau			Lage aandeel afgestudeerden in wetenschap en technologie
Ondernemerschap en innovatie	Ondernemerschapszin	Gebrek aan innovatie en groei in het mkb	Groei ondersteunen van nieuwe kleine bedrijven, bijvoorbeeld door financiering, en door ze te betrekken bij het topsectorenbeleid	Innovatiebeleid dient technologische vernieuwing onder bredere groepen te spreiden
			Wegnemen van barrières voor ondernemerschap	
	Groot aantal multinationals	Weinig samenwerking mkb bij innovatie	Verbeteren verbinding topsectorenbeleid en regionale clusterbeleid Europese Unie	
	Innovatieve clusters	Relatief grote barrières voor uitreding zwakke (zombie-)bedrijven	Identificeren van nieuwe mogelijk krachtgebieden topsectorenbeleid	
Werk, inkomen en demografie	Hoge werkgelegenheidscijfers voor 16-65-jarigen	Stagnerende groei van de arbeidsproductiviteit	Sociale zekerheidssysteem (golf van zelfstandigen)	Vergrijzing
	Houdbare pensioenen	Hoge huishoudensschulden	Gezondmaking van huishoudensbalansen	Relatief weinig vrouwen in managementposities
	Lage inkomensongelijkheid en goede sociale zekerheid	Lage arbeidsmarktparticipatie voor 65-69-jarigen	Meer prikkels om langer door te werken	De dualisering op de arbeidsmarkt vergt een gerichte beleidsaanpak
		Laag aantal uren dat door vrouwen gewerkt wordt	Ondersteunen van activerend arbeidsmarktbeleid	
		Hoge mate van bescherming vaste contracten	Dualisme op de arbeidsmarkt verminderen	
		Slechte arbeidsmarktintegratie van migranten		
		Kosten geestelijke gezondheid		
	Hoge langdurige werkloosheid	Versterken van levenslang leren		
Welzijn en gezondheidszorg	Hoge levensverwachting in goede gezondheid			Toenemende regionale ongelijkheid
	Hoge tevredenheid met het leven en een goede werk-leven-balans			Hoge uitgaven aan gezondheidszorg, ook per capita
Stedelijke omgeving	Internationale reputatie van grote steden	Lage groei stedelijke gebieden	Ontwerpen van een nationaal stedenbeleid	Hoge mate van verkeerscongestie
	Goede fysieke en digitale infrastructuur		Verbeteren van verbindingen tussen stedelijke gebieden	
Energie en milieu	Watermanagement van wereldklasse	Lage mate van hernieuwbare energie	Zeker stellen van waterkeringen van wereldklasse	Afnemende gasopbrengsten en risico's voor energiezuikerheid
	Gassector van wereldklasse	Zwakke economische prikkels voor verbetering van het milieu	Elektrisch vervoer	Hoge blootstelling aan overstromingen en klimaatverandering
		Energie-intensieve industriële structuur	Wind-offshore	Hoge mate van luchtvervuiling en CO ₂ -uitstoot
Wonen		Lage elasticiteit van het woningaanbod	Circulaire economie gezien hoog niveau van recycling	Mogelijk nadelige effecten van de financiële houdbaarheid van watermanagement op de lange termijn
		Onderontwikkelde private woninghuurmarkt	Nederland heeft een goede uitgangspositie voor de transitie naar een circulaire economie	Overspannen huizenmarkt in sommige steden
		Grote belastingprikkels voor huiseigenaarschap		
Bedrijven	Relatief groot aantal Gazellen		Aanpassen van groei aan nieuwe vraagpatronen	Materiële activa geraakt door de crisis
			Toenemende liberalisering van de dienstensector	Lage mate van bedrijfsinvesteringen in immateriële activa

Bron: OESO-rapporten

Daarnaast valt het op dat Nederland internationaal relatief gunstig scoort op de beperkte mate van armoede en inkomensongelijkheid (OESO, 2016b). Maar zo'n mooie positie vasthouden of zelfs verbeteren vergt voor de toekomst een permanente drang en daadkracht om sterktes beter te benutten, zwaktes weg te werken en om tijdig op kansen en risico's te anticiperen. Immers, andere landen zitten bepaald niet stil, zeker niet in Azië. Het motto van het laatste OESO-rapport over het Nederlandse onderwijsstelsel was: *going from good to great* (OESO, 2016c). En eigenlijk is dit motto op alle beleidsterreinen van toepassing.

MENSELIJK KAPITAAL

Het poldermodel heeft Nederland geen windeieren gelegd en blijft een grote sterkte. Wel is de uitdaging hoe dit aan te passen aan de 21e eeuw, waarin digitalisering, de opkomst van de platformeconomie en een groeiend aantal zzp'ers de bestaande institutionele arrangementen op de proef stellen. De dualisering op de arbeidsmarkt is niet uniek voor Nederland, maar vergt wel een heel alerte en gerichte beleidsaanpak, die ongelijkheden terugdringt en een leercultuur bevordert over het hele scala – van voorschools onderwijs tot en met om- en bijscholing van werkenden gedurende de hele loopbaan. Speciale en gerichte aandacht is daarbij nodig voor migranten en lagere-inkomensgroepen. Wat betreft menselijk kapitaal is er op vele van de door de OESO gedane aanbevelingen al een beleidsintensivering in gang gezet. Maar dit zijn taaie onderwerpen om significante voortgang te kunnen boeken.

LITERATUUR

- OESO (2015a) *Hoe doet Nederland het?* OECD360 Nederland.
- OESO (2015b) *The Netherlands*. OECD Environmental performance reviews.
- OESO (2016a) *Global economic outlook*, juni.
- OESO (2016b) *OECD Employment outlook*, juli.
- OESO (2016c) *Netherlands 2016: foundations for the future. Reviews of national policies for education*.
- OESO (2016d) *No country for young firms? Start-up dynamics and national policies*. OECD Science, technology and industry policy papers, 29.
- OESO (2016e) *Recruiting immigrant workers: the Netherlands 2016*, september.
- WEF (2016) *The global competitiveness report 2016–2017*. Genève: World Economic Forum.

MATERIEEL EN IMMATERIEEL KAPITAAL

Internationaal valt Nederland op door een goed werkende multi-stakeholderaanpak bij de bevordering van internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen en een succesvolle combinatie van handel- en ontwikkelingsbeleid.

Net als andere OESO-landen lijdt Nederland onder de mondiale vertraging in de productiviteitsgroei (OESO, 2016a). Om de productiviteitsgroei te stimuleren en de potentiële groeicapaciteit te vergroten, dient het innovatiebeleid technologische vernieuwing, zoals digitalisering, onder bredere groepen van bedrijven te spreiden. Daarnaast is het van essentieel belang om in het topsectorenbeleid voldoende verbindingen te leggen met regionaal EU-beleid en om start-ups en scale-ups te ondersteunen. Jonge bedrijven zijn immers cruciaal voor radicale innovatie en voor banengroei (OESO, 2016d). Om de dynamiek in de economie te bevorderen, zou het daarnaast helpen om zwakkere, zogenoemde *zombie*-bedrijven makkelijker te laten uittreden.

HOLLAND BRANDING

Het merk *Nederland* kan en moet beter op het netvlies van de buitenwereld komen, om ook in het Europa van na de Brexit internationale bedrijven en toptalent als kennismigranten te kunnen aantrekken respectievelijk behouden (OESO, 2016e). Dit vergt ook het wegwerken van typisch Nederlandse zwaktes, zoals verkeerscongestie en de relatief slechte luchtkwaliteit (OESO, 2015b). Deze hebben een negatief effect op de gemiddelde levensverwachting die in Nederland, ondanks onze uitstekende gezondheidszorg, niet opvallend hoog is. Grootschalige uitbouw van elektrisch vervoer is een interessante niche, waarin Nederland internationaal vooroploopt, maar waarvan ons land ook nationaal veel profijt kan hebben met het oog op een verbetering van de luchtkwaliteit.

Daarnaast heeft Nederland een goede uitgangspositie voor de transitie naar een circulaire economie. Door de huidige prestaties op het terrein van afvalverwerking en recycling kan er een voorsprongpositie opgebouwd worden (OESO, 2015b). En hoewel we in het absolute aandeel duurzame energie niet vooroplopen, trekken de Nederlandse prestaties op het gebied van offshore-wind wel steeds meer internationale aandacht.

TOT SLOT

De algemene boodschap van dit artikel voor beleidsmakers is simpel: benut de OESO als solide 'benchmark-fabriek' en als inspiratiebron voor beleidsverbeteringen op basis van 'best practices' in andere OESO landen.

In het kort

- ▶ Op veel relevante ranglijstjes staat Nederland in de top tien.
- ▶ Het poldermodel heeft Nederland geen windeieren gelegd, maar de uitdaging is hoe dit aan te passen aan de 21e eeuw.
- ▶ Het merk Nederland moet beter op het netvlies van de buitenwereld komen, zeker in het Europa na de Brexit.